

Een gravure met maanlicht

Ik duwde zacht tegen de deur. Vroeger werd die altijd 's nachts opengelaten. Toen ik zeker wist dat hij gesloten was, stapte ik terug in het maanlicht en keek omhoog naar het huis. Hoewel het nauwelijks middernacht was, was er geen licht te zien. Ze waren allemaal naar bed en sliepen al. Ik was enigszins geïrriteerd. Ik had verwacht dat ze op zouden blijven, voor haar, en voor mij.

Ik stapte door een zacht getij van kruiskruid en kleine distels heen om de twee openslaande ramen aan de voorkant te proberen, maar die waren allebei stevig gesloten en van binnen kwam een nog geweldiger zwarteheid op me af. In zo'n stilte te roepen of steentjes naar ramen te gooien, dat waren verschrikkelijke dingen. Maar daar rustig in het maanlicht te wachten, als een eenzame, buitengesloten man, een indringer, dat was ook iets verschrikkelijks. Ik liep een eindje, met bedauwde stappen, en mijn schaduw, ijl en van het donkerste blauw, maakte zich los van de massa van het huis en volgde me heimelijk. Aan de zijkant was ook alles donker en beschermd door zo'n dichte jungle van jonge essen en vlierbomen dat het onmogelijk geweest zou zijn om bij een raam te komen, zelfs als er een niet afgesloten was. Ik berekende, naar de groei van die rij verwaarloosde planten, wanneer ik voor

het laatst in het Noorden geweest was: dat moest zeker zes jaar geleden zijn.

Het was krankzinnig geweest om te komen, volkomen krankzinnig. Ik had eerder moeten komen, toen ze ziek was, eerder, toen ze me nodig had en me in brieven, die ik door woede en schuldgevoel nauwelijks kon lezen, schreef: kom, kom, kom. Als ik toen gekomen was, dat zou zin gehad hebben, als blijk van de laatste theoretische achting die ik nog voor haar voelde: per slot van rekening was ze toch mijn moeder. Maar nu te komen, nu ze dood was, enkel en alleen om haar te begraven, daar in haar dode aanwezigheid te staan met die half-vreemdelingen, mijn broer en mijn schoonzuster – dat was zinloos en pure zelfkastijding.

Ik keerde terug over het grasveld, mijn eigen voetsporen in de dauw volgende. De omwolkte maan had een lichtende, doorschijnende krans over de hemel uitgespreid en liet me de silhouetten van de reusachtige bomen zien die om het huis heen stonden. Dit was nog altijd de horizon die ik het best kende van alles op de wereld. Even kwam ik in de verleiding weg te gaan, eerst de deur nog eens te proberen en dan te gaan, als de geheimzinnige reiziger uit het gedicht: *Zeg hun dat ik gekomen ben en dat niemand antwoordde*. Ik keek weer naar de vertrouwde vormen van de bomen en huiverde door die plotselinge nabijheid van mijn kindertijd. Dit waren de oude geuren van juni, de vochtige midzomernachtsgeuren, het geluid van de rivier en de ver verwijderde waterval. Een uil kraste, langzaam, weloverwogen, zijn zich uitbreidende geluidskringen dreven in elkaar. Ook dat herinnerde ik me.

Bij de gedachte dat ik weg zou kunnen gaan en hen daar allemaal slapend achterlaten, hield ik stil, met een

soort gevoel van opgetogenheid. Het had iets van een wraakneming. Het zou betekenen dat ik hen voor altijd achterliet, want als ik nu wegging, was ik er zeker van dat ik nooit meer terug zou keren. En inderdaad, wat er ook gebeurde, ik zou na deze ene keer waarschijnlijk nooit terugkeren. Het bestaan van mijn moeder hier was de reden geweest voor mijn niet-komen. Nu zou haar niet-bestaan een nog geldiger reden vormen.

Ik schijn daar een tijdje gestaan te hebben, verzonken in droevige dromerijen, toen ik iets zag dat één griezelige seconde lang een weerspiegeling van mezelf leek. Ik had mezelf, beseft ik nu, zo duidelijk voorgesteld als een donkere gestalte tegen die zilveren wijsheid dat ik, toen ik uit het vage licht voor me nóg zo'n gestalte zag opdoemen, dacht dat het niemand anders dan ikzelf kon zijn. Ik huiverde, het eerste ogenblik door die vreemde ingeving en het volgende door een meer normale angst voor die tweede nachtelijke indringer. Ik wist, door de omtrekken van de man, dat hij niet mijn broer Otto was. Otto en ik zijn beiden groot van postuur, maar Otto is groter, hoewel zijn één meter achtentachtig in gebogen houding misschien niet meer lijkt dan mijn één meter tweeëntachtig-en-een-half rechtop. De gestalte die nu langzaam op me afkwam, was klein en tener.

Hoewel ik niet direct een lafaard ben, heb ik toch altijd angst gevoeld voor het donker en voor dingen die in het donker gebeuren, en deze nachtverlichting was nog erger dan duisternis. Het besef dat ik de andere man ook bang maakte, had alleen maar tot gevolg dat mijn eigen angst nog groter werd. In een verschrikkelijke stilte liep ik langzaam naar hem toe, tot we dicht genoeg bij elkaar waren om een glimp van elkaars ogen op te vangen.

Een zachte stem zei: 'O, u bent zeker de broer.'

‘Ja. Wie bent u?’

‘Ik ben de leerling van uw broer. Mijn naam is David Levkin. U hebt me wel even laten schrikken. Bent u buitengesloten?’

‘Ja.’ Ik vond het verschrikkelijk dit tegen hem te zeggen, en plotseling vervulde al mijn oude liefde voor die plek, mijn oude patriottische gevoel ervoor, me met pijn. Ik was buitengesloten. Het was beestachtig.

‘Maakt u zich maar geen zorgen. Ik zal u wel binnenlaten. Ze zijn allemaal al naar bed.’

Hij liep over het grasveld naar de schaduw van het huis en ik volgde hem. Het licht van de maan viel in strepen door het dichtbegroeide latwerk van de portiek, dat doorboog onder de kamperfoelie, en onthulde de tastende hand en de sleutel. Toen ging de deur zachtjes open en openbaarde zich de dikke, wachtende zwartheid van het huis, en ik volgde de jongen, uit de geuren van de kamperfoelie, in de oude, bedompte, zure duisternis van de hal. De deur ging weer dicht en hij knipte een licht aan, en we keken elkaar aan.

Ik herinnerde me nu dat mijn schoonzus Isabel, de nieuwtjesbrenger van de familie, me een tijdje geleden iets geschreven had over een nieuwe leerling. Otto's leerlingen waren voor mijn moeder altijd een pijnlijk verhaal en een reden tot ergernis. Met nooit aflatende zorg had hij een indrukwekkende reeks jonge delinquenten aange trokken, elk weer erger dan de vorige. Ik nam de jongen onderzoekend op, maar kon me zo gauw niets herinneren dat Isabel over hem geschreven had. Hij leek rond de twintig te zijn. Hij zag er niet Engels uit. Hij was tenger met een lange hals, had dikke, vooruitstekende lippen en een heleboel zeer sluik, bruin haar. Zijn neus was breed, met grote, wantrouwige neusgaten, en hij keek me nu

aan met kleine oogjes, heel twijfelachtig en zijn lippen iets van elkaar. Toen glimlachte hij, en terwijl zijn ogen bijna helemaal verdwenen, verbreedden zijn wangen zich tot grote, verwelkomende kringen. 'Dus u bent gekomen.'

Die uitdrukking kon onbeschaamd geweest zijn of misschien ook alleen maar van een buitenlander komen. Ik kon zijn gezicht niet goed zien. Mijn moeder, die ontzettend krenterig was, had er altijd op gestaan de zwakst mogelijke elektrische lampen te gebruiken, zodat er binnen nauwelijks meer te zien was dan bij het licht van de maan. Het was een zwak, vuil, vermoeid soort schemer, ik wilde van hem af zijn en zei: 'Bedankt. Ik kan nu verder wel voor mezelf zorgen.'

'Ik slaap niet in het huis.' Hij zei het plechtig en nu met een buitenlands accent. 'Weet u de weg wel?'

'Ja, bedankt. Ik kan altijd mijn broer nog wakker maken.'

'Hij slaapt nu ook niet in het huis.'

Ik voelde me niet in staat hier verder over te praten, was plotseling vreselijk moe en gebroken. 'Nou, goedenacht, en bedankt dat u me binnengelaten hebt.'

'Goedenacht.' Hij ging, loste op in het bleke, onzekere, gele licht en de deur werd gesloten. Ik draaide me om en begon langzaam de trap op te lopen met mijn koffer.

Boven aan de trap bleef ik staan, terwijl het vertrouwde patroon van het huis op magnetische wijze mijn lichaam binnen scheen te dringen: Otto's kamer, mijn kamer, de kamer van mijn vader, de kamer van mijn moeder. Ik liep in de richting van mijn eigen kamer, waar ze, veronderstelde ik, wel een bed voor me in orde gemaakt zouden hebben; en toen weifelde ik. Ik had nog niet werkelijk aan haar als dode gedacht. Ik had gedacht aan reizen en aanvangstijden, aan de crematie die mor-

gen zou zijn, aan de aard van de plechtigheid, aan Otto en zelfs aan haar bezittingen, maar niet aan haar. Mijn gedachten, mijn gevoelens over haar behoorden tot een andere dimensie van tijd, behoorden tot de tijd vóór wat er ook vierentwintig of zesendertig uur geleden met haar gebeurd was. Het besef van haar sterfelijkheid begon nu tot me door te dringen en het werd onvermijdelijk dat ik haar kamer zou binnengaan.

Het schemerige elektrische licht onthulde het ruime trapportaal, de eikenhouten kist en de varen die nooit groeide, maar ook niet doodging, het mooie, maar volkomen versleten Shiraz-tapijt, het schilderij dat van Constable had kunnen zijn maar het niet was, en dat mijn vader op een veiling had gekocht voor een prijs die mijn moeder hem nooit vergaf: en de gesloten, zwijgende deuren van de kamers. Voor het misselijke gevoel me helemaal slap maakte, liep ik naar de deur van mijn moeder, opende die snel en draaide binnen het licht aan.

Ik had niet verwacht dat haar gezicht onbedekt zou zijn. Ik sloot de deur achter me en leunde er ruggelings tegenaan, met wild kloppend hart. Daar lag ze, tamelijk hoog in de kussens, met gesloten ogen en het haar los. Het was niet mogelijk dat ze sliep, hoewel het moeilijk te zeggen viel waarom dat nu precies zo duidelijk was. Haar gezicht was van een geelachtig wit en gekrompen, reeds uit het leven teruggetrokken, in alle opzichten kleiner geworden. Maar haar lange haar, dat eens bronskleurig geweest was en nu donkerbruin met grijs erdoor, scheen nog levend te zijn, alsof het verschrikkelijke nieuws het nog niet bereikt had. Het scheen zelfs een beetje te bewegen toen ik binnenkwam, misschien door een licht tochtje van de deur. Haar dode gezicht had een uitdrukking die ik er ook tijdens haar leven al op gekend had, een soort zachte,

krankzinnige uitdrukking, als een Heilige Antonius van Grünewald, een blik van verrukte waanzin en lijden.

Mijn moeder heette Lydia en ze had er altijd op gestaan dat we haar bij die naam zouden noemen. Mijn vader had dat niet prettig gevonden, maar hij werkte haar hierin, of eigenlijk ook in al het andere, niet tegen. De liefdesgevoelens van mijn moeder hadden zich al snel van haar echtgenoot afgekeerd en met een roofzuchtige heftigheid op haar zoons gericht, met wie ze als het ware een hele reeks liefdesverhoudingen had gehad, waarbij ze het centrum van haar genegenheid tussen ons heen en weer deed gaan; zodat onze kindertijd voorbijging in een waas van jaloezie en verstikking. Volgens mijn eerste herinneringen was ze verliefd op Otto, die twee jaar ouder is dan ik. Toen ik zes was, hield ze hartstochtelijk veel van mij, en opnieuw toen ik tien was, en weer in mijn latere jaren, op school; en misschien nóg later ook wel, en het hevigst van al toen ze voelde dat ik uit haar greep begon weg te glippen. Pas toen het haar ten slotte duidelijk was dat ik ontsnapt was, dat ik weggelopen was en niet meer terug zou komen, richtte ze haar emoties op haar laatste liefde: haar kleindochter Flora, het enige kind van Otto en Isabel. Ze zei vaak dat niemand anders dan zij het kleine meisje kon opvoeden. Het was waar; Lydia had ervoor gezorgd dat het waar was.

Ze was een kleine vrouw. Toen we naar de kunstacademie gingen, was ze zo trots geweest op haar twee grote, talentvolle zoons. Ik kan me nog herinneren dat ze tussen ons in liep en beurtelings naar elk van ons opkeek met een trotse, sluwe bezittersblik, terwijl wij voor ons uit starden en net deden of we het niet merkten. Ze was op de een of andere manier een grote geest; al die macht had, als hij een beetje anders gericht was geweest, een

behoorlijk imperium draaiende kunnen houden. Ze had niets van een kunstenaar in zich. En ondanks dat alles was ze een verlegen vrouw, overtuigd van de vijandige gezindheid van de wereld en niet in staat door de lounge van een hotel te lopen zonder te denken dat iedereen daar naar haar keek en slecht over haar praatte.

Isabel had maar weinig weerstand geboden. Ze raakte Otto bijna onmiddellijk kwijt en trok zich terug in een sarcastische gereserveerdheid. Ongeveer het laatste serieuze gesprek dat ik met mijn broer gehad had, nu al vele jaren geleden, was toen ik hem, op de dag van zijn huwelijk, smeekte om weg te gaan van Lydia. Ik kan me nog het stalen gezicht herinneren waarmee hij me zei dat het onmogelijk was. Kort daarna vertrok ik zelf. Misschien was het toch de aanblik van Lydia's meedogenloze optreden tegenover Isabel die me uiteindelijk misselijk maakte, me de haat jegens haar deed voelen die voor mijn ontsnapping noodzakelijk was. Toch had Lydia Isabel nooit kunnen breken: Isabel was, op haar eigen manier, ook sterk, nóg een te gronde gericht mens, maar sterk.

Het was nauwelijks te geloven dat al die macht nu simpelweg was opgehouden te bestaan, dat de machine niet langer functioneerde. Mijn vader was bijna onopgemerkt van ons heengegaan, we voorvoelden zijn dood al lang voor die daadwerkelijk kwam. Toch was mijn vader geen *nobody* geweest. Toen hij nog de jonge, beroemde John Narraway was, Narraway de socialist, de vrijdenker, de kunstenaar, de vakman, de heilige, de vertegenwoordiger van het eenvoudige leven, de verlosser van de zware arbeid, toen moet hij wel indruk gemaakt hebben op mijn moeder, toen moet hij werkelijk een indrukwekkend mens geweest zijn, een talentvol en misschien wel een prachtig mens. Maar mijn vroegste herinneringen betreffen niet

mijn vader, maar mijn moeder, die op een dag tegen ons zei: jullie vader is geen goede man, hij is alleen maar een verlegen man met onwereldse neigingen. We voelden een lichte minachting voor hem, en later medelijden. Hij sloeg ons nooit; Lydia deed dat. Hij droeg alleen, in zekere mate, zijn talenten aan ons over. Hij was beeldhouwer geweest, schilder, graveur, steenhouwer. Hij liet ons achter, twee mindere mannen, Otto de steenhouwer en ik, Edmund, de graveur.

Ik keek naar wat daar voor me lag met een afgrijzen dat geen liefde of medelijden of droefheid was, maar meer een soort angst. Natuurlijk was ik nooit wérkelijk aan Lydia ontsnapt. Lydia zat in me, in de diepste diepten van mijn wezen, er was geen afgrond en geen duisternis waar zij niet was. Zij was mijn zelfverachting. Te zeggen dat ik haar daarom haatte is te zwak uitgedrukt: alleen zij die zelf onder iemands bezetenheid geleden hebben, zullen het kunnen begrijpen. En nu deed de vreemde gedachte dat ik haar overleefd had mijn wezen niet groter en sterker worden, maar ik voelde me in haar aanwezigheid juist verminkt en sterfelijk, alsof haar kracht, van daaruit op me uitgeoefend, me zelfs nu nog kon verzwelgen. Gefascineerd keek ik op dat levende, nog glanzende haar en op dat witte, reeds verschrompelde gezicht neer. Toen ik de kamer verliet knipte ik het licht uit, en het leek heel vreemd haar daar in het donker achter te laten.

Zacht liep ik over het portaal naar mijn eigen deur. Het huis kraakte om me heen alsof het me herkende, als de onduidelijke groet van een primitieve, hondachtige huisgeest. Ik dacht er niet over om Otto nu wakker te maken. De gesloten deuren ademden een bedwelming van slaap, en zelf wilde ik wanhopig graag slapen, als om met die schijndood de bittere, verslagen sfeer te eerbiedigen.

Ik bereikte mijn eigen deur, trok hem wijd open en bleef toen plotseling staan. De maan scheen helder op mijn bed en onthulde de gedaante van een jong meisje met lang glanzend haar.

Een ogenblik leek het op een hallucinatie, iets dat onecht was en niet volledig werd waargenomen, een bezwering van een vermoeide of angstige geest. Toen bewoog de gedaante zich enigszins en draaide zich om, waarbij het glanzende haar over een bijna naakte schouder viel. Ik begon achteruit te lopen en sloot in een aanval van schuldige paniek de deur. Dit was een buitensluitingsmagie die te sterk voor me was. Een ogenblik later stommelde ik de trap af, als een op de vlucht gejaagde boze geest.

Een vrouwenstem boven me zei zacht mijn naam. Ik bleef staan en keek omhoog. Een gezicht keek naar me van over de trapleuning, een gezicht dat ik, zij het vaag en gedeeltelijk, herkende. Toen realiseerde ik me dat het alleen maar mijn oude kindermisje was, het Italiaanse meisje. We hadden sinds we kleine kinderen waren een hele reeks Italiaanse kindermisjes in huis gehad; of de een de ander had aangebracht of dat het een zwak van mijn moeder was, daar ben ik bij mijn weten nooit achter gekomen. Maar één gevolg ervan was in elk geval geweest dat mijn broer en ikzelf, zonder een talent voor talen, vloeiend Italiaans spraken. De betrekking was in zekere zin een traditie geworden, zodat ik altijd als het ware twee moeders had gehad, mijn eigen moeder en het Italiaanse meisje. Terwijl ik nu opkeek naar dat gezicht, dat ik me herinnerde, voelde ik een soort tijdelijke bedwelming, en een moment lang wist ik niet welke dit ook alweer was, terwijl een hele reeks Giulia's en Gemma's en Vittoria's en Carlotta's als in een droom door mijn geest woelden en in elkaar opgingen. 'Maggie.'